

Bron: P.W.C. Koning (2016), Lageropgeleiden zijn in 2025 nog slechter af, *Sprank** 04(2016): 10-11

Lager opgeleiden zijn in 2025 (nog) slechter af

Pierre Koning is bijzonder hoogleraar Arbeidsmarkt en Sociale Zekerheid aan de Vrije Universiteit Amsterdam en tevens werkzaam als Universitair Hoofddocent bij de Universiteit Leiden.

Volgens het rapport 'De onderkant van de arbeidsmarkt in 2025' van het Centraal Planbureau (CPB) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) zullen de problemen van lager opgeleiden in Nederland tot 2025 toenemen: meer werkloosheid, lagere lonen en meer armoede.

De implicatie hiervan is dat de kaartenbakken van sociale diensten in 2025 voor een (nog) groter deel gevuld zullen zijn met lager opgeleiden, die ook nog eens een steeds groter beslag op bijzondere bijstand zullen leggen. Het werk van klantmanagers wordt er dus niet eenvoudiger op. Maar hoe komen de planbureaus tot deze voorspellingen, en wat te doen om het tijdstip te keren? Hoog tijd om een en ander op een rijtje te zetten.

Op welke veronderstellingen zijn de voorspellingen van CPB en SCP gebaseerd?

De planbureaus hebben in hun berekeningen veronderstellingen moeten maken over de ontwikkeling van het aanbod van en de vraag naar lager en middelbaar en hoger opleiden. De meest cruciale daarvan is die van *Skill Biased Technological Change*: door technologische ontwikkeling – met name in ICT – hebben werkgevers verhoudingsgewijs steeds meer behoefte aan hoog- dan aan laagopgeleide werknemers. Tot voor kort ging deze ontwikkeling redelijk tegelijk op met een daling van het aantal laagopgeleiden, zodat relatieve lonen en werkloosheid van deze groep niet onder druk kwamen te staan. Maar die daling van het arbeidsaanbod gaat de komende jaren in een minder snel tempo, zodat de positie van laagopgeleiden op de arbeidsmarkt zal verslechteren.

in uit zich die verslechtering in de positie van lager opgeleiden?

CPB en SCP ramen in het 'basisscenario' een toename van het uurloon voor middelbaar- en hoger opgeleiden van 2009 tot 2025 van 14%, terwijl die toename 5% is voor lager opgeleiden. Dit komt overeen met drie en een halve euro voor middelbaar- en hoger opgeleiden, tegenover slechts tachtig eurocent voor lager opgeleiden. De verschillen zijn ook geprononceerd als het gaat om werkloosheid; deze neemt onder middelbaar- en hoger opgeleiden slechts toe met 0,4 %-punt tot 3,3% in 2025, maar groeit met 2,3 %-punt tot 8,2% in 2025 onder lager opgeleiden. De werkloosheid onder lager opgeleiden kan zelfs oplopen tot 11% als de 'skill bias' iets harder op gaat lopen dan in het verleden het geval is geweest.

Leidt dit niet tot een forse toename van de armoede onder lager opgeleiden?

Alle scenario's die de planbureaus presenteren gaan gepaard met een toename van armoede onder de totale groep laagopgeleiden, maar de effecten verschillen tussen individuen. Zoals eerder gesteld daalt het loon van werkenden. Gaan we uit van een blijvende koppeling van het minimumloon – zoals de planbureaus doen – dan zijn die effecten te gering om tot veel extra armoede te leiden

onder werkenden. In geval van werkloosheid zijn de inkomenseffecten echter veel groter en ligt armoede wel op de loer. Bovendien geeft het rapport nog een extra dimensie aan het armoedebegrip: vooral lager opgeleiden zullen vaker 'precaire arbeid' verrichten met tijdelijk werk en fluctuaties in het inkomen. Achter de gemiddelden op macroniveau zit dus een steeds groter wordende variatie in verdiensten van lager opgeleiden.

Zegt het rapport ook iets over de arbeidsparticipatie van lager opgeleiden?

Helaas geeft het rapport van de planbureaus geen kwantitatief inzicht in deze vraag. Wel wijzen CPB en SCP op het risico dat door *Skill Biased Technological Change* de productiviteit van sommige lager opgeleiden te laag zal zijn om nog het minimumloon te kunnen verdienen. Die mensen kunnen zich na enige tijd ontmoedigd voelen en zich terugtrekken van de arbeidsmarkt. Dit verschijnsel is natuurlijk al een bekend gegeven in de huidige bijstandspraktijk, waarin vele uitkeringsontvangers niet eigenstandig zich zullen redden op de arbeidsmarkt.

Een somber toekomstbeeld dus. Of valt het nog te keren door beleid?

CPB en SCP bespreken een aantal beleidsopties, waarvan bij sommigen ook een doorrekening in scenario's plaatsvindt. Wellicht de meest controversiële maar ook effectieve beleidsoptie daarbij is de ontkoppeling van het wettelijk minimumloon aan het modale loon. Zo leidt een verlaging van het minimumloon met 1% al tot een half procent minder werkloosheid onder laagopgeleiden. Als alternatief is het ook mogelijk om de effecten van het oplopende wettelijk minimumloon te verzachten, namelijk door met loonkostensubsidies en premiekortingen de kosten voor werkgevers te drukken. Ook dit is kansrijk, maar het zal niet eenvoudig zijn om loonkostensubsidies precies op maat te maken. Hierdoor is dit beleid een nogal kostbare aangelegenheid.

Maar ligt de oplossing niet voor de hand: scholing aanbieden aan lager opgeleiden?

Dit lijkt een inkoppertje, maar ervaringen leren dat scholingstrajecten bij lager opgeleide werklozen meestal niet zo effectief zijn. Meer zinvol is het daarom om uitval in het MBO proberen te voorkomen. Hier is nog ruimte voor verbetering.

Werkloosheid, armoede en precare arbeid in 2025 naar opleidingsniveau, per scenario (in procenten)^a

		2009		2025 lagere skill bias	hogere skill bias
			basisscenario		
werkloosheid	middelbaar en hoog	2,9	3,3	3,3	3,3
	laag	5,9	8,2	5,9	11,0
armoede onder werkenden plus werklozen	middelbaar en hoog	3,6	3,9	3,9	3,8
	laag	5,5	6,7	6,0	7,9
precaire arbeid	middelbaar en hoog	9,8	8,6-10,8	8,7-10,9	8,5-10,7
	laag	17,1	16,9-21,6	15,9-20,3	17,5-22,3

a Gegevens gebaseerd op eigen berekeningen zoals beschreven in hoofdstuk 5 en 6, gebruikmakend van bestanden zoals beschreven in bijlage A en B.

Bron: werkloosheid: CPB; armoede en precare arbeid: SCP

Verder lezen?

Het rapport over de toekomst van de onderkant van de arbeidsmarkt is terug te vinden op zowel de CPB als SCP website. En op www.mejudice.nl is een filmpje te zien waarin Marloes de Graaf-Zijl van het CPB het rapport toelicht. Daarnaast biedt WRR op haar website de nodige interessante informatie over toekomstscenario's op de arbeidsmarkt, onder de werktitel 'de toekomst van werk'.